БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

36-хи жэлээ гарана

№ 298 (9130) ДЕКАБРИИН 20 ВОСКРЕСЕНИ 1959 он

Сэн 20 мүнгэн

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй Верховно Соведые зарлаха тухай

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоохонь: СССР-эй табадахи зарлалай Верховно Соведэй дурбэдэхи сессие 1960 оной январиин 14-дэ Москва городто зарлаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1959 оной декабриин 18.

...РЫСӨӨ ЁҺО ТЭДЫГЭЭР ХҮТЭЛБЭРИЛХЭ ЯБАДАЛ ШУУД УСАДХАХА

...оциалистическэ мүрысөөн — ...хэрэгэй ашагтай һайнаар ...ха, ажахыгаа, соёл культу... ...дам саашань дэбжэхэ хүг... ...хүсэн түгэс зэбсэг мүн гэжэ ...партимнай һургадаг. Энэ ар... ...эбсэгэй бодото аша үрые ажа... ...лай хүгжэлтэ элитээр гэрш... ...харуулна.

...спубликымнай колхоз, совхо... ...түүхэтэ долоон жэлэй түрүү... ...жэлые бага бэшэ амжалта... ...аар түгэсхэнэ. Тиигэжэ ороо... ...таряан, адуу малай ашаг шэмэ ...ряан жэлэйхиһээ хаа хаанагүй ...абтаа, хүн зоной ажаһуудал ...һайн, баян дэлгэр болож... ...байна. Энэ хадаа бүгэдэарадай ...ысөөнэй, олониитэ* хүн зоной ...хүсэлэй бурялан дэлгэр... ...аша үрэ мүн болоно.

...имагтал манай социалистическэ ...дество дотор мүрысөөн түүхэтэ ...шанартай үүргэ дүүргэдэг юм. ...мү дээрэһээ ажахыгаа, соёл ...турыяа хүгжөөн дэбжэхэ гол ...ала арга нүхэсэлнай болоно. ...тиимэһээ социалистическэ ...рысөөндэ хүн бүхэниие ха... ...дуулха, тэрэниие улам он... ...ой, хүсэтэй болгохо зорилго ...йгдана. Гэбшье энэ хэ... ...тэ зарим газарта ёһо тэдыгээр, ...хараамжагүйгөөр хандаха яба... ...лай үзэгдэхэнь гэмшэлтэй. Юуб ...эдэ, зарим аймаг, колхоз болон ...хозуудта мүрысөө эмхидхэхэ ...эгые имагтал олон тоото уял... ...абалгаар гү, али нэгэн гээ һаа, ...гануудайнгаа дүүргэлтын эды ...ы дүн гаргалгаар хизаарлаха ...ар үзэгдэнэ. Энээнһээ байтагай ...рим ушарта уялга абаад, тэрэнээ ...ртажархихашье ябадал гарана.

...Мүнөө манай аймагуудта үнгэр... байһан партийна конференци... ...уд дээрэ социалистическэ мүры... ...эндэ ёһо тэдыгээр хандаха яба... ...л эрид хурсаар, нюур сахингүй... ...эр шүүмжэлэгдэһэн байна. Жэ... ...энь, Заиграйн аймагай Карл ...арксын нэрэмжэтэ колхозой хү... ...лбэрилэгшэд абаһан уялгаяа ...угаар дүүргэжэ байһанайнгаа ...лөө партиин айкомой бюродо ...ёр дахин дуудуулһан, тоосоогоо ...һэн байгаа. Гэбэшье тэрэнэй ...үлээр тус колхоздо ямаршье ху... ...лалта болоогүй, абаһан уялгань ...үргэгдэнэгүй. Энэ юу харуулнаб ...хэдэ, айком абаһан шиидхэбэреэ... ...э һанаагаа амараад, мүрысөө ...хидхэхэ гэжэ оролдоогүй бай... ...юо.

...Мүн иимэрхүү байдал Закамен... ...а үзэгдэнэ. Коммунистическэ ажа... ...ай коллективэй нэрэ зэргэ олохын ...үлөө мүрысөөе КПСС-эй айком, ...артийна эхин организацинууд ёһо ...эдыгээр хүтэлбэрилнэ гэжэ Зака... ...енай партийна конференциин де... ...егадууд шүүмжэлһэн байна. Мү... ...ысөөндэ иигэжэ хандаха гээшэ ...анай урагшаа дабшаха ябадалда ...аад тойбо татажа байһаниинь мэ... ...эжэ, тиимэ дээрэһээ эрид шууд ...айсуулагдаха ёһотой.

...Үгышье һаа, хэтэрхы ехээр ама ...араад, хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ гэ... ...э оролдодоггүй ушар гарадаг ...айна. Иволгын аймагай хүтэлбэ... ...илэгшэд байгша ондо адуу мал... ...аа элбэг ехэ ашаг шэмэ абахабди ...эжэ үгэеэ үгэһэн юм. Теэд мүнөө, ...элэй эсэстэ хаража үзэхэдэ, хоо... һон үгын хойшолон балшыса гаранхай. Һү, мяха абаха жэлэй түсэб холо дүүргэдэгүй үлэшоо. Иимэ байдал мүн Сэлэнгын аймагай зарим колхозуудта үзэгдэнэ.

Энээн дээрэһээ ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ, уялга абаад, тэрэнээ дүүргэхын тула үдэр бүри оролдожо, элсүүлжэ, эмхидхэжэ байха хэрэг зарим газарта үшөө һула байна.

Социалистическэ мүрысөөе зүбөөр, тодорхойгоор эмхидхэжэ, хүтэлбэрилхэ гэшэ хүсэ шадалаа, арга боломжоо хүсэд дүүрэн хэрэглэхээр уялга абажа, хүн зоной нойноо эдэбхи үүсхэлые бадараахаһаа гадна, түрүү дуй дүршэл үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, бүгэдын шадабари болгохые оролдохо гэһэн удхатай. Гэхэтэй хамта, хэн гээгдэнэб, хэн түрүүлнэб гэжэшье зарим нютагуудта тодорхойлдоггүй байна юм. Жэшээнь, Иволгын аймагай «Улаан Оронго» колхозой хүтэлбэрилэгшэд Тармаев, Доржиев гэгшэд түрүү малшадаа мэдэхэгүй байшоо гэжэ манай газетын шалгалтын бригада элирүүлээ. Энээнэй һүүлээр түрүү арга, дүй дүршэл дэлгэрүүлхэ тухай ямар хэлсээн байха гээшэб?!

Мүнөө бүхы оронноймнай, тэрэ тоодо манай республикын малшад долоон жэлэй хоёрдохи жэлдэ туйлаха тодорхой зорилгонуудые хараалжа, ехэшье харюусалгатайшье уялга абажа байна. Ороохо таряа, һү, мяха, нооһо бүри ехээр абая гэһэн республикымнай кукурузашад, залуу хонишод, Зэдын механизаторнууд, Мухаршэбэрэй «Забайкалец» колхозой гэшүүд, мүн бусад олон колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэдэй уряа республика доторнай зэдэлжэ эхилээ. Энэ уряа Бурят оронноймнай бүхы булан тохойгоор халуун зүрхэнһөө һайшаагдахань, тиигээд бүгэдэарадай хүсэтэ шэнэ хүдэлөөнэй эхи табиха байһаниинь дамжаггүй.

Ерэхэ жэлэй тодорхой даалгабаринуудые, долоон жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө, хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөжэ, химда сэнтэй ороохо таряа, мал ажалай ашаг шэмэ бүри ехээр абадаг болохын түлөө бүгэдэарадай мүрысөө эмхидхэлгэ—партиин айкомуудай, партийна эхин организацинуудай нэрэ хүндын хэрэг болоно. Ажалша хүн бүхэн, отара, гүүртэ бүхэн, бригада, колхоз, совхоз бүхэн хоорондоо социалистическэ мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлэг лэ! Тиигээд тэрэниие үдэр бүри тодорхойгоор хүтэлбэрилхэ, үрэ дүнгүүдыень саг соонь гаргажа, элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудыень дары зайсуулжа, түрүү, һайн юумыень олоной шадабари болгожо байха шухала.

Энэ хэрэгтэ агитаторнууд, ханын газетэнүүд, «дайшалхы хуудаһанууд», ажалай дүн харуулдаг самбарнууд гэхэ мэтэ хүсэтэ зэбсэгүүдэй ехэ аша туһатай байхань элитэ. Олон түмэнэй һайн һайхан хэрэг бологшо социалистическэ мүрысөөндэ хайхарамжа, харюусалгагүйгөөр, ёһо дүүргэн хандаха ябадалые эрид шууд усадхая!

Хүдөө бэшэгшэдэй шалгалта ЮУ ХАРУУЛНАБ?

Һанаагаа амарһанай гэмээр

Энэ жэлдэ Курумканай (мүнөө Баргажанай) аймагай олонхи колхозууд гүрэндэ мяха тушааха, худалдаха жэлэйнгээ түсэб декабриин 1 болотор гол түлэб дүүргээ. Энээн дээрэһээ харахада, аймагайхид мяха ехээр абахын түлөө зарим тэды хүдэлмэри хээ гээшэ.

Теэд эндэхид мүнөө үбэлэй сагта буруу, хашарагуудые шахажа, һайнаар түлжүүлээд, саашадаа үхэрэй тарган мяха бүри элбэг ехээр абадаг болохо тон һайн арга боломжые хэр зэргэ зүбөөр хэрэглэнэ гээшэб? Һаяхан энэ асуудалаар аймагай зарим колхозуудта хэгдэһэн хүдөө бэшэгшэдэй шалгалтын дүн харахада, балайшье баясамаар юумэ хомор.

БОДОДОГГҮЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭД

Адууһа малаар үсөөншье һаа, Сахуулиин «Коммунизм» колхоз энэ жэлдэ гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө аймаг соогоо эгээн түрүүлэн дүүргэжэ магтуулаад, партиин айкомой, аймгүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугта хүртөө һэн. Одоолшье тус артельдэ буруу, хашараг шахан таргалуулха, зүбөөр түлжүүлхэ хүдэлмэри жэшээтэ һайнаар эмхидхэгдэнхэй бэзэ гэжэ һанамаар бэлэй. Эндэхид байгша ондо 100 гаран хашараг шахаха, 300 буруу һайнаар түлжүүлэн томо болгожо, ерэхэ жэлдэ 500 центнерээр ехэ үхэрэй мяха абаха зорилго табинхай. Теэд эдэнэр зорилгоёо хэр зэргэ һайнаар бэелүүлнэ гээшэб?

Тээсгэн энэ колхозой 2-дохи комплексно бригадын Угсаахай гэжэ газартахи шахан таргалуулха малай гүүртын ажал хүдэлмэрие шалгаһан байнабди.

Тээ үдэ багта манай хүрэжэ ерэхэдэ гүүртынхид һаял малаа хашааһаань гаргаад, эдеэлүүлжэ байба. Хаанаһаашье халхабшагүй хуһамаг соо һүрэг үхэр кормушкада хэгдэһэн барбагар хара үнгэтэй үбһэ дурата дурагүй эдинэ. Тэдэнэй дунда бэеэр томохон аад, шадалаар нямһал хашарагууд, бүри борхигорхон жаахан буруунуудшье харагдана.

— Эдэтнай шахан таргалуулха хашарагууд гү, али һайнаар түлжүүлжэ томо болгохо буруунууд гээшэ гү,—гэжэ комплексно бригадын бригадир нүхэр К. Зверьковһоо асуухада:

— Түрүүн, үбэлэй сагта буруу, хашараг олоор шахан таргалуулха, һайнаар түлжүүлхэ гэжэ колхозой правлениин даабари үгэхэдэ эндэ 150 гаран хашараг, буруунуудые суглуулаа һэмди. Бултыень томо жэжээрнь, наһа наһаарнь илгажа эдеэлүүлхэ хорёогүй аад, мүнөө дээрээ тэдэнээ сугтань байлганабди. Харин бүри бага, муунуудынь амяараа илгагдажа, тусгаар рационоор эдеэлүүлэгдэнэ,—гээд тэрэ угмаг гэнэ.

— Буруу, хашарагуудта тэжээлэй хэды шэнээн единицэ хүртэнэб, ямар рационоор эдеэлүүлнэбта,— гэжэ малшадһаа асуухадамнай:

—Рацион, единицэ гэхэ юумэ юу байхаб даа. Артелиин правлениин таһалжа үгэһэнэй ёһоор, 60 толгой хашарагуудтаа үглөөгүүр бүхы дээрэнь 2 бухал үбһэ эдюулээд, үдэрынь 4 центнер тухай һолоомо хаяжа үгөөд байдагбди. Һолоомоёо голожо, ёһоор эдихэгүйдэнь, гайхахадаа, тэдэнээ дулаанда хээрэ гарганабди. Харин бүри жэжэ, тураһан, муудаһан 100 шахуу буруунуудта бухыдөө үдэрэй 3 центнер үбһэн, нэгэ центнер зелёнко, тус бүридэнь 500 грамм ороохо тариянай зүйл, һагшадаһан үгтэдэг нэрэтэй, тэрэмнайшье заримдаа таһалдашана,— гэжэ ахалагша малшан Денис Воронин хэлэнэ.

Эндэ малай хашаа байра яһала һайнаар дулаалагдаһан, дороо зузаан хохир дэбдихэртэй.

— Малтнай мүнөө шэгнүүрээ сүүдхэдээ хэды шэнээн нэмээнэб,— гэжэ һонирхобобди:

— Эдэ буруу, хашарагууд аяар октябрь гаратар хүхэ үбһэ хүндэлэн хазаагүй ябаа, харин ноябриин тэнгэһээ хойшо, хүйтэрхэдэнь лэ колхозой правлени малдаа үбһэ тэжээл эдюулхые зүбшөөгөө һэн. Тиимэһээ буруу, хашарагууднай таргалхаһаа байха түрүүшын хүйтэндэ сохюулжа, ехээр тураа. Ноябрь, декабрь соо гүүртэдэмнай хожом гараһан жэжэ 7 буруу үхөө. Саашаа үшөө юун болохонь мэдэгдэнэгүй. Мүн тэдэнээ бүлеэн уһаар уһалха гэхэдэ, уһа халааха ехэ бочко, цистернэ байхагүй. Эдэ мал тушаажа абаһанһаамнайшье хойшо шэгнэгдээшьегүй,— гэжэ эндэхи малшан Леонид Соломинский хэлэнэ.

Гадна тус колхоздо малай шэгнүүрые дээшэлүүлһэнэй түлөө үгтэхэ нэмэлтэ түлөөһэн тогтоогдоогүй. Колхозой центрһээ холохон байдаг энэ гүүртынхидэй ажаһуудал тушаа артелиин правлени, партийна организаци ёһотой анхарал табинагүй. Малшадай гэр соонь орохододо, тэндэнь хүйтэн, һая наашын угаагдаа, сагаадагдаагүй хэбэртэй. Газаань сусалшье түлеэн харагданагүй. «Үнихэнэй шэнэ газетэ, журнал хараагүйбди, нэгэ радиоприёмнигтой аад, тэрэмнайшье эбдэршоо» гэжэ малшад гомдоно.

Эдэ бүгэдэһөө бодоходо тус колхозой хүтэлбэрилэгшэд гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө дүүргэһэндээ һанаагаа амаршоод, «һүхэ далайтар нүүлэ амарха» гэдэгтэл саашадаа юуншье болуужан гэжэ һуунал ха.

ХҮДЭЛМЭРЕЭ ХҮШЭХҮРЭДЭГГҮЙ ХҮРШЭНЭР

Аймаг соогоо адууһа мал олонтой Аргадын Калининай, Кировэй нэрэмжэтэ колхозууд үбэлэй сагта үхэр мал олоор шахаха, буруу, тугал һайнаар түлжүүлхэ ехэ арга боломжотой. Энэ жэлдэ эндэ үбһэн, һолоомон, зелёнко, таряа талханай зүйл хэзээ хэзээнэйхиһээ элбэгээр бэлэдхэгдээ, силосшье горьтой даргаданхай. Теэд тус артельнүүдтэ энэ хүдэлмэри тон муугаар эмхидхэгдэнэ.

Жэшээнь, Калининай нэрэмжэтэ колхоздо Хара Модоной комплексно бригадада Дулма-Цырен Цыремпиловэй даадаг гүүртын һайнаар түлжүүлхэ гэжэ табигдаһан 200 буруу, хашараг һая болотор үбһэ, тэжээл эдеэгүй шахуу эдуулганда ябажа, ехээр тураа.

— Бурууда эдюулхэ тэжээлэй рацион табигданхай гэжэ зоотехник хэлээ һэн. Теэд мүнөө хүрэтэр малда хэды шэнээн үбһэ, тэжээлэй үгтэхыень мэдэнэгүйбди. Мүнөө даб дээрэ буруунуудта өөһэдөө тухайлаад лэ байһан үбһэ, һолоомоёо хубааряарнь эдюулнэбди. Тиигээдшье оройдоо 3 хүн аад, малайнгаа үбһэ, тэжээлынь зөөжэ хүшэхүрэнэгүйбди. Тэрэниие шэрүүлжэ үгыт гэжэ колхозой хүтэлбэрилэгшэдые гуйжа ядаабди,—гэжэ нүхэр Цыремпилов хэлэнэ.

Баһал иимэрхүү тулюур туйган байдал Кировэй нэрэмжэтэ артелиин малай гүүртэнүүдтэ үзэгдэнэ. Малшан Ц. Гармаевай харадаг шахан таргалуулха хашарагуудта уһа бороодо угаагдашаһан муухай үбһэнһөө бэшэ, ондоо ямаршье тэжээл үгтэнэгүй. Мүн эндэ малынь бүлеэн уһаар уһалхаһаа байтагай, хүйтэншье уһаяа хүсэд уунагүй. Гадна хабар, зундаа хохир бэлдээгүй дээрэһээнь мүнөө малда дэбдихэр хэхэ юумэ олдоногүй.

— Манай эндэхи горхоной уһан булангиртай, муухай аад, мал ёһоор уунагүй, тиимэһээ тэдэнээ удэртэ нэгэл уһалнабди. Гадна уһанай мууһаа боложо, һаяшаг 2 үхэрнай үбшөөр үбдэжэ үхөө. Малайнгаа байрые һайн уһатай газарта урилха тухай дурадхал колхозой правленидэ оруулаа һэмди. Теэд мүнөө хүрэтэр харюугүй,—гэжэ малшан Гармаев хэлэнэ.

Дурсагдаһан эдэ колхозуудай алинданшье шахан таргалуулха, һайнаар түлжүүлхэ малда үбһэ, тэжээлынь хобто кормушкада хэжэ, зүбөөр эдюулхэ, һолоомые заабол дэбтээжэ үгэхэ, таряа талханай зүйл һайнаар буйлуулжа, тээрмэдэжэ эдюулхэ тухай хэншье һаналаа табинагүй. Эндэ ехэнхи һолоомонь таряалан дээрээ саһанда даруулжа хэбтэһээр. Мүн эдэ колхозуудай зарим бригадануудта мүнөө хүрэтэр бүхы үбһэ, тэжээлынь гүүртэ, фермэнүүдэй дунда хубаагдаагүй. Үхэр малда таарамжатай зохид рационшье табигдаагүй байха юм.

Эдэ колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд нүхэр Бадмаев, Лыгденов гэгшэд буруу, хашараг шахан таргалуулха, һайнаар түлжүүлхэ тон шухала асуудалда иимэ хайша хэрэгээр, ёһо тэдысэ хандажа байхадаа юу бодоно гээшэб?

Шалгалтада хабаадагшад:
Д. Санданов, Е. Цыренова,
аймагай газетын хүдэлмэрилэгшэд;
П. Ефремов, А. Богатых,
хүдөө бэшэгшэд;
М. Намжилов, «Бурят үнэн» газетын тусхай корр.

Бурядай АССР-эй арадай ажахые 1960 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэб тухай

ХУУЛИ

Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Соведэй **тогтоохонь:**

1. Ажалшадай депутадуудай Улан-Удын городской Соведтэй, аймсоведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэй хамта Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй бэлэдхэһэн, Бурядай АССР-эй арадай ажахые 1960 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэбые бюджетнэ комиссиин дурадхаһан заһабаринуудтайгаар һайшааха.

2. Бурядай АССР-эй арадай ажахые 1960 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэб тушаа, Верховно Соведэй бюджетнэ, промышленность болон транспортна комиссинуудай тобшололнууд дотор найруулагдаһан дурадхалнууд болон ажаглалтануудые, тэрэшэлэн Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ депутадуудай оруулһан дурадхалнууд болон хэһэн ажаглалтануудые хаража үзөөд, тэдээн тушаа зохихо шиидхэбэринүүдые гаргахыень Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. ЦЫРЕМПИЛОН.
Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан.
1959 декабриин 16.

Бурядай АССР-эй Конституциин (Үндэһэн хуулиин) 88 статьяда хубилаалта оруулха тухай хуули

Бүгэдэниитын уялгата найман жэлэй һуралсалай тогтоогдоһонтой, Бурядай АССР дотор ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае бэхижүүлхэ, арадай гэгээрэлэй хэрэгые саашадань хүгжөөхэ хэмжээ-ябуулгануудай бэелүүлэгдэһэнтэй дашарамдуулан, РСФСР-эй Конституциин 125-дахи статьяһаа үндэһэлэн, Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Совет Бурядай АССР-эй Конституциин 88-дахи статьяе иигэжэ бэшэхэ гэжэ **тогтооно:**

«Статья 88. Бурядай АССР-эй эрхэтэн эрдэмдэ һураха эрхэтэй.

Ажабайдалтай, үйлэдбэритэй холбоотой бүгэдэниитын уялгата найман жэлэй һуралсалаар, политехническэ юрэнхы дунда һуралсал, профессионально-техническэ һуралсал, тусхай дунда, дээдэ һуралсал үргэнөөр дэлгэрүүлгээр, үдэшын, заочно һуралсал али болохоор хүгжөөлгөөр, элдэб янзын һуралсалай түлөөһэгүй байлгаар, гүрэнэй стипенди үгэлгөөр, һургуулинуудта түрэлхи хэлэн дээрэнь һургаха ябадалаар, заводуудта, совхозуудта, колхозуудта ажалшадые үйлэдбэриин, техническэ ба агрономическа мэргэжэлдэ түлөөһэгүйгөөр һургаха ябадал эмхидхэлгээр энэ эрхэнь хангагдана».

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. ЦЫРЕМПИЛОН.
Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан.
1959 оной декабриин 16.

Бурядай АССР-эй Конституциин (Үндэһэн хуулиин) 14 статьяда хубилаалта оруулха тухай хуули

Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Соведэй **тогтоохонь:**

Хэжэнгын, Кударын, Курумканай аймагуудай болюулагдаһантай дашарамдуулан, Бурядай АССР-эй Конституциин 14 статьяда «Хэжэнгын, Кударын, Курумканай» гэһэн үгэнүүдые хаяад, хубилаалта оруулха.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. ЦЫРЕМПИЛОН.
Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Ч. ДОРЖИЕВ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан.
1959 оной декабриин 16.

УЛАН-УДЫН ГОРОДСКОЙ XXX ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

Улан-Удын городской XXX партийна конференциин зал соо. А. Мантаевай фото.

Декабриин 18—19-дэ Улан-Удэ городой XXX партийна конференци болож дүүрэбэ.

Конференци дээрэ КПСС-эй горкомой, шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлнүүд зүбшэн хэлсэгдээ. Элидхэлшэ, партиин горкомой секретарь нүхэр **П. Е. Ножкин** тоосоото үе соо городой партийна организациин хэһэн ажал-ябуулга тухай тодорхойгоор тэмдэглэхэ зуураа, партийна организацинуудай хүдэлмэридэхи дутуу дунданууды элирүүлжэ, саашанхи зорилгонуудые тодорхойлоо.

Элидхэлэй һүүлээр үгэ хэлэлгэн эхилжэ, эгээн түрүүн КПСС-эй Железнодорожно райкомой секретарь нүхэр **Шамсимухаметов** үгэ хэлээ. Мүн Бурядай уран зохёолшодой Союзай секретарь нүхэр **Дамдинжапов,** ПВЗ-гэй партийна комитедэй секретарь нүхэр **Асеев,** КПСС-эй Советскэ райкомой секретарь нүхэр **Назимова,** Улан-Удын промкомбинадай директор нүхэр **Ткаченко,** республикын прокурор нүхэр **Матвеев,** мебельнэ фабрикын директор нүхэр **Еремин,** КПСС-эй Октябрьска райкомой секретарь нүхэр **Оглоблин,** шэлэй заводой директор нүхэр **Болотов,** совнархозой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **Каспаров,** Бурядай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **Тараненко,** Улан-Удын 9-дэхи дунда һургуулиин директор нүхэр **Чебаков,** Улан-Удэ городой ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр **Гурьянов,** ПВЗ-гэй хүдэлмэришэн нүхэр **Мадаев** болон бусад, хамта 25 делегат КПСС-эй Улан-Удын горкомой тоосоото элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаа.

Городой партийна организациин зорилгонууд тухай КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр **А. У. Хахалов** конференци дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

Конференци дээрэ тогтоол батала абтажа, КПСС-эй горкомой, тэрэнэй шалгалтын комиссиин гэшүүд шэнээр һунгагдаба.

Улан-Удын городской XXX партийна конференци

КПСС-эй горкомой тоосоото элидхэлһээ

Партиин городской комитет, городской бүхы партийна организаци тоосоото үе соогоо КПСС-эй XX, XXI съезднүүдэй шиидхэбэринүүдые, партиин Центральна Комитедэй тогтоолнуудые хүтэлбэри болгон ажаллаа гэжэ КПСС-эй Улан-Удын горкомой секретарь нүхэр Ножкин мэдүүлбэ.

Үнгэрһэн хоёр жэлэй турша соо городой промышленностиин бүхы һалбаринууд дам саашадаа хүгжэһэн байна. Шэнэ предприятинуудай баригдахатай хамта бии байһан завод, фабриканууд үргэдхэгдэжэ, продукци ехээр гаргадаг, шэнэ зүйлэй эд бараа олоор, һайн шанартайгаар бүтээдэг болоһон байна.

Тоосоото үе соо ТЭЦ-дэ шэнэ трубина, котел, мебель бүтээдэг шэнэ фабрика ашаглалгада үгтөө. Мүн энэ үе соо «Металлоширпотреб» заводто шэнэ цех, Кировэй нэрэмжэтэ артельдэ шаажан гүйлгэһэн зүйлнүүдые бүтээдэг цех, оёдолой фабрикада хубсаһа оёдог цех ашаглалгада үгтэбэ. Предприятинуудта шэнэ зүйлэй продукци бүтээн гаргагдадаг болоһон байна. Жэшээнь, судна бүтээлгын заводто —шэнэ катернууд, сэмбын фабрикада—шанар һайнтай нооһон бүд, мебельнэ фабрикада — суглуулагдамал мебель, мяха-консервын комбинадта—сырэй колбаса, «Кооператор-комсомолец» артельдэ — ковёр гаргагдадаг болонхой.

Городой предприятинууд мүнөө үеын техникээр саг үргэлжэ хангагдадаг боложо байна. Тоосоото үе соо 800 гаран шэнэ түхеэрэлгэ тодхогдоо. Автоматическа түхеэрэлгэнүүд үйлэдбэридэ хэрэглэгдэдэг, технологи нарижуулан һайжаруулагдадаг болоо.

Ажалшадай эдэбхи үүсхэлэй дээшэлһэнэй ашаар промышленностьмнай улам түргөөр хүгжэжэ үргэлжэлһөөр гэжэ элидхэлшэ хэлээ. Городой олохон предприятинуудай коллективүүд Свердловско экономическа районой ажалшадай жэшээгээр долоон жэлэйнгээ түсэб зургаан жэлэй турша соо, зарим предприятинууд бүри наашашье дүүргэхэ гэжэ шиидэбэ. Тингэжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлхэ продукци ехээр гаргагдадаг болохо юм. Тоосоото үе соо городой бүхы предприятинууд 1700 гаран хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлээ. Техникэ нарижуулан һайжаруулха тушаа шэнэ шэнэ дурадхалнуудые хүнүүд улам олоор оруулдаг боложо байна. Байгша оной арба һарын турша соо уралан нарижуулгын 2930 дурадхал үйлэдбэридэ хэрэглэгдээ. Эдэ дурадхалнуудай үйлэдбэридэ хэрэглэгдэһэнэй ашаар предприятинууд 11 миллионһоо дээшэ түхэригэй эд зөөри алмаха байна.

Коммунистическэ ажалай бригада, ударнигуудай нэрэ зэргэтэй болохын түлөө дэлгэржэ байһан социалистическэ мүрысөөн хадаа мүнөө үеын гайхамшагта патриотическа хүдэлөөн мүн. Энэ хүдэлөөндэ городой предприятинуудай 576 бригада, халаанууд, участогууд, цехүүд, 721 хүдэлмэришэд хабаадана. 46 түрүү коллективтэ, 75 хүдэлмэришэдтэ коммунистическэ ажалай коллективүүдэй, ударнигуудай хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо.

Городой промышленна предприятинуудай коллективүүд социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэйнгээ ашаар 1958 оной-нгоо түсэб болзорһоонь урид дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 87 миллион түхэригэй продукци үгэһэн юм. Городой предприятинууд байгша онойнгоо түсэб городой партийна конференциин нээгдэхэ үдэртэ дүүргээ. Үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулбал, бүхы продукци 9 процент ехээр гаргагдаһан байна. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэб 105 процентээр үлүүлэн дүүргэгдээд, продукциин өөрынь үнэ түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо 1,5 процентээр химдараа.

Промышленностиин зарим тэды амжалта туйлабашье, предприятинуудай хүдэлмэридэ үшөөл горьтой дутагдалнууд бии байна. 56 предприятинуудай 10-ниинь бүхы продукци гаргаха түсэбөө бүхы дээрээ 6,4 миллион түхэригөөр дутуугаар дүүргээ. Тэдэ предприятинуудай тоодо сабхи, һэеы гутал гаргадаг фабрика, «Восход», «Керамик», «Красный Восток» гэжэ артельнүүд, хирпиисэ хуурайгаар сохидог завод, ТЭЦ, хилээмэнэй комбинат, асфальт-бетон гаргадаг завод оролсоно. 10 предприяти ажалайнгаа бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэбтэ даалгабаряа дүүргээгүй, 15 предприяти (тэрэ тоодо мяха-консервын комбинат, шэлэй завод, «Механлит» завод, мүн бусад) продукциин өөрынь үные химдаруулха, эд зөөри алмаха түсэбөө дүүргээгүй.

Предприятинуудай ямар шалтагаанаар гээгдэһыень элидхэлшэ элирүүлхэ зуураа, ажалай эмхидхэлэй талаар горьтой дутагдалнуудай бии байһан тухай тэмдэглээ. Энээн дээрэһээ боложо, техникэ удаан саг соо миин байлгагдана, ашаггүйгөөр хэрэглэгдэнэ, продукци голодоһо ехэтэйгээр гаргагдана, түүхэй эд, материал, электроэнерги гамгүйгөөр гаргашалагдана. Эдэ дутагдалнуудые партийна организацинууд дары усадхаха зэргэтэй.

Капитальна барилгын ямараар хэгдэжэ байһан тушаа элидхэлшэ тодорхойгоор тогтоо.

Капитальна барилга—үйлэдбэриин, культурно-ажаһуудалай, илангаяа гэр байрын барилга жэл ерэхэ бүри ехээр хэгдэдэг боложо байна. 1958 ондо 155 миллионһоо дээшэ түхэригэй капитальна барилга хэгдээ. Байгша ондо капитальна барилгын түсэб 30 процентээр нэмэһэн байна. Гэхэ зуура эд зөөри үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо нэгэ бага ехээр хэрэглэгдээ, гэбэшье түсэбһөө доогуур юм. Капитальна барилгын түсэб энэ жэлдэ 96 процент дүүргэгдэхээр тухайлагдана.

Барилгын олонхи организацинууд урдаа табигдаһан зорилгоёо дүүргэжэ шаданагүй. 154-дэхи номерой трест, «Бурстрой» трест, «Сантехмонтажай» трестын 2-дохи управлени, Улан-Удын барилга-хабсаралгын управлени (Октябрьска район) тон муугаар ажаллана.

Ажалай ехэ һулаар оньһожоруулагдаһанай, индустриальна арга дүршэлэй барилгада тон багаар хэрэглэгдэһэнэй, барилгын талмайнуудта ажалай эмхидхэлэй һула байһанай шалтагаанаар барилга ехэ удаанаар хэгдэнэ. Хүтэлбэриин мууһаа боложо графигаар хараалагдаһан барилгын ходо хойшолуулагдадаг, шухала предприятинуудай саг соогоо ашаглалгада үгтэдэггүй байһан тушаа тусхай баримтануудые харуулан элидхэлшэ заагаа. Паровозо-вагонно заводые шэнэдхэн хубилгаха, нооһо угааха фабрикые бариха ажал ехэ удаанаар хэгдэжэ байна.

Барилгын материалнуудые бүтээхэ тушаа элидхэлшэ хэлэхэ зуураа нютагай барилгын материалнуудые ехээр гаргадаг болохын тула республикын Нютагай промышленностиин министерство, совнархозой барилгын управлени, тэрэшэлэн Госплан зохихо хэмжээ абанагүй гэжэ шүүмжэлээ.

1960 ондо хэгдэхэ капитальна барилгын хэмжээн, тусхайлбал, городой барилгын хүдэлмэри 45 миллион түхэригөөр ехэ болохо юм. Иимэ ехэ барилга хэхын тула барилгын организацинуудые бэхижүүлхэ, тэдээнэй ажалые үндэһөөрнь һайжаруулха тушаа хойшолуулашагүй хэмжээ абаха шухала.

Промышленна предприятинуудай, барилгын хүдэлмэридэхи дутагдалнуудые түргөөр усадхахын тула предприятинуудтахи партийна эхин организацинуудай эмхидхэлэй, ниитэ-политическэ хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэй. Социалистическэ мүрысөөе хүтэлбэрилхэ, түрүү дүй дүршэл дэлгэрүүлхэ тушаа партийна организацинуудай хэхэ хүдэлмэри тухай элидхэлшэ хэлэбэ.

Городой предприятинууд, 1959 онойхитой сасуулбал, 1960 ондо промышленна продукци 12—15 процент ехээр гаргадаг болохо юм. Промышленностиин зарим һалбаринууд бүри ехэ продукци гаргадаг болохо гэжэ хараалагдана. Жэшээнь, мебель гаргаха түсэб 32 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ ёһотой. Шэнэ жэлэй түрүүшын үдэрнүүдһээ эхилжэ, түсэбтэ даалгабаряа дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэхэ шухала.

Ажалшадай байра байдалые һайжаруулха, культурна эрилтыень һайнаар хангаха тушаа асуудал горкомой тоосоото элидхэл соо горьтой һуури эзэлнэ.

Ажалшадые байраар хангаха асуудал город соохи шухала зорилгонуудай нэгэн байһаар. Энэ асуудал хэр зэргээр шиидхэгдэжэ байна гээшэб?

1956—1957 онуудай туршада городто 70 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдажа, ашаглалгада үгтэһэн байгаа һаа, һүүлэй хоёр жэлэй туршада 140 мянган дүрбэлжэн метр шахуу талмайтай гэр байра баригдаа. 5 мянган бүлэ шэнэ байратай болоһон байна. Предприяти, эмхи зургаануудай коллективүүдэй хүсөөр гэр байра баридаг болоһон хүдэлөөн ехэ үүргэтэй байгаа. Энэ аргаар 40 мянга гаран дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдаа. Паровозо-вагонно заводой, шэлэй заводой, «Механлит» заводой, мүн бусадшье предприятинуудай коллективүүд дурсагдаһан ажалые илангаяа һайнаар эмхидхээ.

Тоосоото хоёр жэлэй турша соо городто трамвайн ябаха харгын түрүүшын ээлжээнэй барилга, 2 гостиница, бани, ажалшадай ажаһуудалай эрилтэ хангаха комбинат, республикын больницын 3 байшан, 3 кинотеатр, хүүгэдэй 13 сад, ясли баригдаба. Универмаг, телецентр, 5 һургуули баригдажа дүүргүүтэй.

Городые болбосон түхэлтэй болгохо тушаа ажал урда жэлнүүдэйхидэ орходоо хараа байса ехээр хэгдээ. Россин гүрэнтэй Бурядай һайн дураараа нэгэдэһэнһээ хойшо 300 жэлэй алдарта ойдо бэлэдхэхэ үедэ дээрэ дурсагдаһан ажал илангаяа ехээр хэгдэһэн байна. Тэрэ ажалда бүхы арад зон эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Гэхэ зуура городые болбосон түхэлтэй болгохо, культурно-ажаһуудалай барилга саашадань үргэдхэхэ хүдэлмэриин оройдоол эхиниинь хэгдэжэ захалба гээшэ.

Байрын гэр, культурно-ажаһуудалай барилгануудые бариха, городые болбосон түхэлтэй болгохо тушаа хүдэлмэриие ажалшадай депутадуудай городой, районой Соведүүдэй гүйсэдкомууд үшөөл халирхайгаар хүтэлбэрилнэ гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Городой водопровод, канализаци ехэ удаанаар баригдажа байна. Городой автомобильна транспортын хүдэлмэри хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнхэй.

Ажалшадые коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ гээшэ партийна, профсоюзна, комсомолой организацинуудай мүнөө үеын гол зорилгонь мүн болоно гэжэ КПСС-эй XXI съезд заагаа. Городой партийна организаци энэ заабариие дүүргэхэ зуураа тоосоото үе соогоо соёл сурталай хүдэлмэриие хараа байса һайжаруулаа. Политическэ гэгээрэлэй, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин ажалшадай дунда ямараар табигдаһан тухай тоо баримтанууд горкомой тоосоото элидхэл дотор хэлэгдээ. Гэхэтэй хамта идеологическа хүдэлмэриин талаар горьтой дутагдалнуудай бии байһаниинь элирбэ. Ойлгууламжын хүдэлмэри хадаа партийна организацинуудай шиидхэжэ байһан зорилгонуудтай холбоо барисаагүйгөөр хэгдэжэ үргэлжэлһөөр. Залуушуулай дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һулаар табигданхай байна, партийна организацинууд комсомолой организацинуудта заримдаа зохихо туһаламжа хүргэдэггүй байна. Научно-атеистическэ пропаганда заримдаа тоогдоногүй.

Творческо организацинууд бурядай искусство, литературын декадада бэлэдхэхэ, тэрээниие үнгэргэхэ үедэ бага бэшэ амжалта туйлаба гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Партиин горком, райкомууд, партийна эхин организацинууд һургуулиин ажабайдал шэнэдхэн табиха тушаа бага бэшэ хүдэлмэри хээ. Гэхэ зуура энээн тушаа үшөө ехэ ажал хэгдэхээр байна гэжэ тоосоото элидхэл соо заагдана.

Эмхидхэлэй-партийна хүдэлмэри тушаа асуудалнууд горкомой тоосоото элидхэлэй түгэсхэлдэ хэлэгдээ. Городой партийна организацида мүнөө үедэ 358 партийна эхин организаци тоологдоно, эдэ организацинуудта 8295 коммунист бии юм. Тоосоото үе соо партида 528 хүн абтаа, тэдэнэрэй олонхинь хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд юм. Партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэриин мүнөө үедэ ямараар табигдаһан тухай элидхэлшэ тодорхойгоор хэлээ.

Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Соведэй тогтоол

Бурядай АССР-эй 1958 оной Гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ тушаа тоосоо баталха тухай

Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Соведэй **тогтоохонь:**

Бурядай АССР-эй 1958 оной Гүрэнэй бюджедэй орошын талаар 440 миллион 186 мянган түхэригөөр, гарашын талаар 422 миллион 408 мянган түхэригөөр, тинхэдэ орошонь гарашаһаа 17 миллион 778 мянган түхэригөөр ехээр дүүргэгдэһэн тухай тоосоое баталха.

**Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Д. ЦЫРЕМПИЛОН.**

**Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
Ч. ДОРЖИЕВ.**

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан.
1959 оной декабриин 16.

Бурядай АССР-эй табадахи зарлалай Верховно Соведэй гурбадахи сесси

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тухай

ХУУЛИ

Депутадые депутадһаань болюулха эрхэ хадаа социалистическэ демократиин гол ёһонуудай нэгэн болоно. Энэ хадаа ажалшадай бүрин түгэс эрхэтэй байһые гэршэлнэ, һунгагшадай урда депутадай бодото дээрээ харюусалгатай байха ябадал хангана.

Энээниие үндэһэ болгон Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Совет Бурядай АССР-эй Конституциин 110-дахи статьятай зохилдуулан, иигэжэ **тогтооно:**

Статья 1. Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутат һунгагшадай этигэл найдабариие дүүргээгүй һаа гү, али депутадай үндэр нэрэ зэргэдэ таарахагүй ябадал гаргаа һаа, һунгагдаһан харьяата һунгуулиин округой ол..хи һунгагшадай шиидхэбэриин ёһоор, депутадһаа хэзээшье болюулагдажа болохо.

Статья 2. Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тухай асуудал табиха эрхэ олониитын иимэ организацинуудта, ажалшадай обществонуудта, коммунистическэ организацинууд, профессиональна союзууд, кооперативна организацинууд, залуушуулай организацинууд болон культурна бүлгэмүүдэй үмэнэһөө тэдэ республиканска, аймагуудай, районуудай, городуудай органууд, мүн тэрэшэлэн предприяти болон эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд, алба хаагшад, колхоз болон тосхоной таряашадай, сэрэгэй частьнуудай, сэрэгэй алба хэгшэдэй хамтын суглаануудта олгогдоно.

Статья 3. Депутадые депутадһаань болюулха тухай асуудал табиһан олониитын организацинууд энээн тухай, депутадһаань болюулха асуудал табиһан ушар шалтагаанууд тухай тэрэ депутадта мэдээсэхэ ёһотой.

Тэрэ депутат депутадһаань болюулха тухай асуудал табиһан олониитын организацинуудта гү, али ажалшадай суглаануудта депутадһаань болюулха тухай асуудал табиһан ушар шалтагаанууд тушаа үгөөрөө гү, али бэшэгээр тайлбари үгэхэ эрхэтэй.

Статья 4. Депутадые депутадһаань болюулха тухай асуудал табиһан ниитын организацинуудай ажалшадай суглаануудай шиидхэбэри Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ эльгээгдэнэ.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум эльгээгдэһэн материалнуудыень хаража үзөөд, депутадые депутадһаань болюулха тухай асуудалай энэ Хуулиин эрилтэтэй зохилдуулагдан табигдаһан байгаа һаань, тэрээниие депутадһаань болюулха тухай голосовани хэхэ болзор гаргаха болоно.

Статья 5. Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тухай асуудал һунгуулиин харьяата округой һунгагшадай суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ шиидхэгдэхэ. Эдэ суглаанууд энэ Хуулиин хоёрдохи статья дотор дурсагдаһан олониитын организацинуудта, предприятинууд, эмхи зургаанууд, колхозууд, сэрэгэй частьнуудта, һунгагшадай ажаһуудаг газарнуудта зарлагдаха байна.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тухай асуудал нээмэл голосованяар шиидхэгдэнэ.

Статья 6. Депутадые депутадһаань болюулха тухай голосовани хэхэ болзорые Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гаргаһанай һүүлээр депутадые депутадһаань болюулхын түлөө гү, али энээниие буруушаажа ямаршье һаадгүйгөөр агитаци хэхэ эрхэ Бурядай АССР-эй Конституциин 92-дохи статьягай ёһоор, олониитын организаци бүхэндэ, мүн тэрэшэлэн Бурядай АССР-эй эрхэтэн бүхэндэ олгогдоно.

Статья 7. Депутадые депутадһаань болюулха тухай голосовани үнгэргэхэ үедэ энэ Хуулиин дүүргэлтые хинан хаража байхын тула, мүн һунгуулиин тэрэ округто болоһон голосованиинь дүнгүүдые тодорхойлхын тула ниитын организацинуудай, ажалшадай обществонуудай түлөөлэгшэдһөө, тэрэшэлэн ажалшадай хамтын суглаануудай түлөөлэгшэдһөө бүридүүлэгдэн Окружной комисси байгуулагдана.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тухай голосовани үнгэргэхэ Окружной комисси түрүүлэгшэ, түрүүлэгшын орлогшо, секретарь, комиссиин 8 гэшүүдтэйгээр байгуулагдаад, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр баталагдана.

Статья 8. Суглаанай болоһон саг, газар, суглаанда хабаадаһан һунгагшадай тоо, депутадые депутадһаань болюулхын түлөө, мүн болюулхые буруушаажа үгтэһэн голосуудай тоо һунгагшадай суглаануудай протокол дотор заагдана.

Һунгагшадай суглаанай протоколдо суглаанай президиумэй бүхы гэшүүд гараа табяад, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тушаа голосовани үнгэргэхэ Окружной комиссида тэрэнээ гурбан хоногой болзор соо хүргэхэ ёһотой.

Статья 9. Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тушаа голосовани үнгэргэхэ Окружной комисси округ дотороо депутадые депутадһаань болюулхын түлөө, мүн тэрээниие буруушаажа үгэһэн голосуудай тоос һунгагшадай суглаануудай протоколнуудай үндэһөөр тоолон бүридхөөд, энэ голосованиин үрэ дүнгүүдые тодорхойлон гаргана.

Окружной комисси депутадые депутадһаань болюулха тухай голосованиин дүнгүүд тухай протоколые Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ хүргэнэ.

Статья 10. Депутадые депутадһаань болюулха гэжэ һунгуулиин тус Округой олонхи һунгагшадай голосовалаа һаань, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутат депутадһаа болюулһан дээрэ тоологдоно.

Статья 11. Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тухай голосованиин дүнгүүдэй тодорхойлогдоһоной һүүлээр 5 хоногһоо оройтуулагдангүй депутадые депутадһаань болюулха тушаа голосовани үнгэргэхэ Окружной комиссяар тунхаглагдаха ёһотой.

Статья 12. Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутадые депутадһаань болюулха тухай голосованиин болохо үедэ энэ Хуулиие эбдэһэн тухай ороһон гомдолнуудые депутадые депутадһаань болюулха тушаа голосовани үнгэргэхэ Окружной комисси хаража үзэхэ.

Депутадые депутадһаань болюулха тухай голосовани үнгэргэхэ Окружной комиссиин буруу ябуулга хэһэн тухай гомдолнуудые Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум хаража үзэхэ.

**Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Д. ЦЫРЕМПИЛОН.**

**Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
Ч. ДОРЖИЕВ.**

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан.
1959 оной декабриин 16.

Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын 1960 оной Гүрэнэй бюджет тухай

ХУУЛИ

Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Соведэй **тогтоохонь:**

Статья 1. Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй табиһан, Бурядай АССР-эй 1960 оной Гүрэнэй бюджедые, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Бюджетнэ комиссиин дурадхалнуудтайгаар орошо, гарашын талаар 490194 мянган түхэригөөр баталха.

Статья 2. Бурядай АССР-эй 1960 оной Гүрэнэй бюджедтэ гүрэнэй болон кооперативна предприятинуудһаа, мүн организацинуудһаа хамта дээрээ 376500 мянган түхэриг орохоор тогтоохо.

Статья 3. Арадай ажахыда — промышленностиие, хүдөө ажахые, харгы замай, гэр байрын-коммунальна ажахые, арадай ажахын бусад һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ Бурядай АССР-эй 1960 оной Гүрэнэй бюджедһээ хамта дээрээ 107311 мянган түхэриг гаргашалхаар тогтоохо.

Статья 4. Социально-культурна хэмжээ-ябуулгануудта — бүгэдэ ниитын һуралсалай һургуулинууд, техникумүүд, библиотекэнүүд, клубууд, театрнууд, хэблэл, гэгээрэлэй болон соёл культурын талаар бусад хэмжээ-ябуулгануудай гаргашануудта, больницанууд, хүүгэдэй яслинууд, санаторинууд, элүүрые хамгаалгын, физкультурын, бусад эмхи зургаануудай гаргашануудта, пенсинүүд болон тэдхэмжэнүүдтэ Бурядай АССР-эй 1960 оной Гүрэнэй бюджедһээ хамта дээрээ 356045 мянган түхэриг һомолхоор тогтоохо.

Статья 5. Гүрэнэй захиргаанай органуудай гаргашада Бурядай АССР-эй 1960 оной Гүрэнэй бюджедһээ 24722 мянган түхэриг зорюулхаар тогтоохо.

Статья 6. Бурядай АССР-эй 1960 оной республиканска бюджедые орошо, гарашын талаар 117201 мянган түхэригөөр тогтоохо.

Статья 7. Аймагуудай, Улан-Удэ городой 1960 оной бюджедые дүн хамтадань 384093 мянган түхэригөөр, тэрэ тоодо тус тус аймагуудта иимэ байхаар тогтоохо:

	(мянган түхэригөөр)
Байкало-Кударын	8354
Баргажанай	23289
Баунтын	15821
Бичурын	12232
Зэдын	9657
Яруунын	9616
Заиграйн	21112
Закаменай	20050
Иволгын	7097
Кабанскын	18239
Кяхтын	33241
Мухаршэбэрэй	13439
Ахын	3569
Прибайкалиин	9586
Хойто-Байгалай	8305
Сэлэнгын	16467
Тарбагатайн	7463
Ториин	6548
Түнхэнэй	13390
Хориин	16354
Улан-Удэ город	110264

Статья 8. Аймагууд, Улан-Удэ городой бюджедүүдтэ хүн зонһоо татагдаһан налогһоо, эрьесын налогуудһаа 1960 ондо оруулагдаха мүнгэнэй хэмжээе нимээр баталха:

Аймагууд, городууд	Орохо зөөри проц.: Хүн зонһоо татагдаһан налогһоо орохо мүнгэн	Орохо зөөри проц.: Эрьесын налогһоо орохо мүнгэн
Байкало-Кударын	100	61,5
Баргажанай	100	55,4
Баунтын	100	98,3
Бичурын	100	22,0
Зэдын	100	17,1
Яруунын	100	39,4
Заиграйн	50	15,4
Закаменай	60	68,9
Иволгын	40	12,9
Кабанскын	50	16,0
Кяхтын	100	93,8
Мухаршэбэрэй	100	27,4
Ахын	100	94,8
Прибайкалиин	70	20,2
Хойто-Байгалай	100	81,9
Сэлэнгын	50	20,7
Тарбагатайн	50	15,6
Ториин	100	61,2
Түнхэнэй	100	61,7
Хориин	50	26,1
Улан-Удэ город	20	33,8
Республиканска	—	11,3

Статья 9. Аймагуудай, Улан-Удэ городуудай бюджедүүдтэ 1960 ондо орохо мүнгэн олзые иимээр баталха:

а) хүдөө ажахыһаа абтадаг налогһоо 100 процент;

б) колхозуудһаа абтадаг налогһоо 100 процент;

в) гэрлээгүйшүүлһээ, СССР-эй ганса бүлэ, бүлэ багатай эрхэтэнһээ татагдаһан налогһоо 100 процент;

г) ой модоной олзоһоо орохо налогһоо 100 процент;

д) кооперациин, ажахын органуудай ниитын организацинуудһаа орохо налогһоо 100 процент;

е) 1960 ондо лотерейн билет тараалгаһаа орохо олзоһоо 25 процент;

Статья 10. 1960 ондо арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээ-ябуулгануудые мүнгэн зөөреэр хангахын тулада Бурядай АССР-эй республиканска бюджедһээ 1960 ондо Баунтын аймагай бюджедтэ 6500 мянган түхэриг, Ахын—600 мянган түхэриг, Хойто-Байгалай бюджедтэ 4000 мянган түхэриг таһалжа үгэхэ.

**Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Д. ЦЫРЕМПИЛОН.**

**Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
Ч. ДОРЖИЕВ.**

Улан-Удэ, Соведүүдэй байшан.
1959 оной декабриин 16.

Арадуудай аман зохёолой Арюун булагай дээжэhээ

Сибирь болон Алас Дурнын мэдээжэ үльгэршэд, дуушад тухай, тэдэнэй зохёолнууд тухай

АМЖАЛТА ТУЙЛАХЫЕТНАЙ ХҮСЭНЭБ

Хүндэтэ нүхэд!

Сибиириин арадуудай айхабтар баян аман зохёолнуудые суглуулжа, шэнжэлжэ байдаг таанарай урда үргэн зам нээгдэнхэй. Урдань манай Эхэ оронoй заха хизаар байhан Сибирь Совет засагай жэлнүүдтэ ажахын, культурын талаар эгээл хүгжэнги районуудай нэгэн болоод байна. Энэ долоон жэлэй туршада тус хизаарта туйлай ехэ юумэ хэгдэхээр хараалагданхай.

Ород арадай аман зохёолой түүхэдэ Сибирь өөрын онсо hуури эзэлжэ ерэhэн байна. Эдэниие суглуулан шэнжэлхэ ябадал ородой аман зохёол шэнжэлэгшэдэй хойшолуулашагүй зорилгонуудай нэгэн болоно. Сибиириин арадууд урдань хаанта засагта дарлагдан хосоржо байhанаа Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин ашаар, социалистическэ обществын ашаар хүгжэhэн ехэшье, багашье олон арадуудай эхэ нютагынь болонхой. Тэдэ арадууд өөhэдынгөө хэлэ бэшэг, литература ехээр хүгжөөжэ, гайхамшагта аман зохёолой ашаар, наукын үндэhөөр өөhэдынгөө урдын байдал шэнжэлхэ аргатай болонхой.

Сибиириин аман зохёол суглуулан шэнжэлэгшэд энэ мэргэжэлэй талаар мүнөө совет эрдэмтэдэй дунда тоогойнгоошье, эрдэм мэргэжэлэйнгээшье талаар түрүү hууринуудай нэгые эзэлнэ. Национальна областьнууд, республикануудта эмхидхэгдэhэн научно-шэнжэлэлгын институдууд тиимэ хүдэлмэри эрхилхэ шухала пунктнууд болоно.

Сибиириин арадуудай аман зохёол мэдэдэг, шэнжэлдэг хүнүүдэй тоодо өөрыгөө оруулжа шадахагүй байнаб. Гэбэшье арадай домогто зохёолнуудые түүхын талаар зэргэсүүлэн шэнжэлхэ зуураа, тиимэ зохёолнууд адлирху уг үндэhэтэй гэжэ олоhон байнаб. Иимэ зохёолнуудай уг үндэhэниинь Сибиириин, Дунда Азиин тюркскэ болон монгол үндэhэтэн арадуудай эртэ урда сагай үльгэр онтохондо хүрэжэ ошодог байха. Арадай аман зохёолой гайхамшагта зүйлнүүдые шэнжэлхэ хэрэг нэгэ үедэ хэсүүтэйшэг байдалда ороhон байгаа. Үнгэрhэн байдалые хэтэрхэй ехээр магтадаг байhанаа, ондоо тээшээ дашууран хадууржа, аман зохёолой түүхын, соёл культурын удхашанарhаа арсаха, урданай домогто зохёол манай сагай шухала эрилтэдэ тааранагүй гэхэ мэтэ ябадал гарадаг болоhон байгаа. Гэхэ зуура үнгэрhэн сагай культурын ямар нэгэн үзэгдэл (тусхайлбал, арадай аман зохёол) түүхын талаhаа харагдан үзэгдэхэ ёhотой гэжэ марксизм-ленинизм hургана. Тиигэжэ шэнжэлхэ зуураа, аман зохёолой хүгжэлтын сохом ямар байдалда бии болоhыень анхаралдаа абалсаха хэрэгтэй. Эгээ иигэжэ шэнжэлэгдэhэн аман зохёол тус арадай үнгэрhэн сагай түүхын, ажабайдалай, социальна харилсаанай, суртал бодолой, уран hайханай талаар сэгнэшэгүй гэршэ болоно үгэдэг байна.

А. М. Горькиин нэрэмжэтэ Дэлхэйн литературын институдай зүгhөө зарлагдажа, 1958 оной ноябриин эсэстэ Москвада болоhон, СССР-эй арадуудай домогто зохёолнуудые шэнжэлхэ зүблөөн түүхын, уран зохёолой үнэтэ баялиг болохо национальна домогто зохёолнуудые хододоо суглуулжа, шэнжэлжэ байхыень тэрээндэ хабаадагшадые уряалhан юм.

Национальна домогто зохёол суглуулан хэблэгшэдтэ аман зохёол шэнжэлэгшэдэй зүгhөө хандажа, тиимэ зохёолнуудые национальна хэлэн дээрэ хэблэхэтээ хамта, мүр дахуулhан ород оршуулгыень үгэлсэдэг байхые хүсэнэб.

Хүндэтэ нүхэд, харюусалгатай, hонирхолтой хүдэлмэридөө амжалта туйлахыетнай хүсэнэб.

В. М. Жирмунский,
СССР-эй Наукануудай Академиин гэшүүн-корреспондент.

Ф. МАНЖИХАНОВ

ХАТАРША ХЭЕРНИ

Харахан хэерни хаагуур мордооб.
Хадынгаа харгыгаар хатарба ха.
Ханилhан инагни хайшаа мэгдээб.
Хамтынгаа ажалда шамдаба ха.
Хатарша хэерни колхоздо гэлсэнэ,
Хазаарлан барихыем хүлеэнэл ха.
Ханилhан нүхэрни фермэдэ гэлсэнэ,
Һаалишан болохыем хүлеэнэл ха.

Хазаар ульгам хээрээрэ
Холын харгынуудые элээхэб,
Хурса нюдэтэй ханиингаа
Хажуудань зэргэлээд хүдэлхэб.
Этигыш намдаа, инагни,
Энэл харахан нюдэдтэм,—
Зэргэлэн хоюулаа мүрысэхэбди,
Зүрхэнэй илдамаар жаргахабди.

Сулаша-дуушан

Сибиириин, Алас Дурнын арадуудай аман зохёол шэнжэлхэ конференцидэ Хэжэнгэ нютагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой хонишон Дугданай Доржи хабаадалсаба.

Доржи Ринчинович бага наhанhаа хойшо арадай аман зохёолдо дуратай, өөрөө дуу болоод хурдан мориной сула зохёодог байhан, жара наhатай үбгэн юм. Декабриин 17-до өөрынгөө зохёоhон, мориной сула дуулажа үгөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бурядай үльгэршэн А. Тороев, Ленинградай пединститудай доцент М. Воскобойников, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидадууд Г. Туденов (Улан-Удэ), С. Суразаков (Горно-Алтайн область) гэгшэд хөөрэлдэжэ байна.
А. Мантаевай фото.

Суглаанай залhаа

Арад зоной ажал хэрэгынь, ажабайдалынь уран зохёолhоо гадна, мүн аман зохёол соо мүнхэжүүлэгдэдэг гээшэ. Арадай аман зохёолой удхашанарые улам үргэжэ, СССР-эй Наукануудай Академиин Сибирьтэхи отделениин тогтоолоор арадуудай аман зохёол шэнжэлхэ конференци Улан-Удэ хотодомнай зарлагдаа. Энэ суглаанай 4-дэхи заседани Сибиириин ба Алас Дурнын үльгэршэд-түүхэшэдтэ зорюулагдаба. Эндэ Алтайн, Бурядай, Хакасай нэрэтэй солотой үльгэршэд, дуушад хабаадалсажа, арадай зохёолой мүнхэ баялигуудые—үльгэр домогуудые, ирагуу дуунуудые болон уран шүлэгүүдые түүхэлэн хэлэжэ, түүрээн дуулажа үгэбэ. Эдэнэй дунда Алтайн суута үльгэршэ Алексей Григорьевич Калкин, Бурядай мэдээжэ зохёолшо, үльгэршэ Апполон Андреевич Тороев, «Гэсэрэй» тууужые гоёор дууладаг Улан-Удын ПВЗ-гэй хүдэлмэрилэгшэ Павел Егорович Жутакаев, бурят үльгэршэдэй зэргэдэ hаяхан ороhон Онон нютагай «Улаан Ималха» совхозой адуушан Галсан Тыхеев, Хэжэнгэ нютагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой хонишон Доржи Дугданов, Хакас арадай эрхим үльгэршэ Семен Прокопьевич Кадышев болон бусад бии.

Суглаанда байлсагшад арадай аман зохёолой дээжэтэй танилсажа, шэнэ нэрэ, шэнэ үльгэр, дуунуудай бии болоhондо ехэтэ баясаба.

Хакас арадай суута нымакчи-түүхэшэн

Нюс голой эрьедэ, үргэн талын, үндэр уулын бэлшэртэ Семен Прокопьевич Кадышев нүүдэл ажалтай айлайда түрэhэн юм. Бага наhандаа Енисейн үргэн талаар, Саянай гүн тайгаар нүүжэ ябахадаа, арадай баялиг аман зохёолнуудые дуулажа эхилээ hэн. Хожомоо үльгэр түүхэ өөрөө хэлэдэг, уран зохёол бэшэдэг болоhон байха. Хакас арадай хайджанар (үльгэршэд) үеын үедэ үргэн арадайнгаа дүтын нүхэр, ажабайдалайнь заабариша, гүн сэдьхэлыень хангагша болоо. Хакас зон түүхэдэ дуратай hэн туладаа үбэлэй hүниин утада, хоригуша мянган үгэhөө бүридэhэн үльгэрнүүдые хэлүүлжэ, дуулуулжа шагнадаг юм.

С. П. Кадышев—Хакасай эрхим үльгэр-түүхэшэдэй нэгэн болоно. Гуша гаран ехэнүүд үльгэр, хэдэн зуугаад дууе долоон утаhата чатханаараа (хуураараа) хүгжэмлүүлэн дууладаг.

Семен Прокопьевичын олон зохёолтой номууд хакас, ород хэлэнүүд дээрэ хэблэгдэн гаранхай.

Тэдэнэйнь дунда «Алтын жи», «Алтын Арыг» гэхэ мэтын нилээд томохон номууд бии. Нүхэр Кадышев—СССР-эй уран зохёолшодой Союзай бодото гэшүүн, Африка, Азиин зохёолшодой ехэ хуралда хабаадаhан байха.

Мүнөө Семен Прокопьевич саhата Саянай хормойhоо буурал Байгалай эрьедэ ерээд, Сибирь ба Алас Дурнын арадуудай аман зохёол шэнжэлхэ конференцидэ хабаадаха зуураа, хакас арадай хэдэ хэдэн дуунуудые дуулажа, олоной сэдьхэл баясуулаа.

Өөрынгөө ирагуу дуунуудые иимэ үгэнүүдээр дүүргэбэ:

Мүнгэн сагаан тайгын
Мүльhэн хадаhаа урдаhан
Мүнхын уhан мэлмэрэн,
Үргэн талыем урэжүүлнэ.
Үргэн Совет орондом
Бата холбоон мандажа,
Олон түмэн арадуудые
Найрамдуулан жаргуулна.

Хэлэhээрни болог! Бүхы Сибиириин үльгэр-түүхэшэдэй хамтын ажал хүгжэг!

П. Трояков,
хэлэ бэшэг шэнжэлхэ эрдэмэй кандидат.

АЛТАН ОНОНОЙ ҮЛЬГЭРШЭД

Бурядууд анха сагhаа хойшо үльгэршэ, дууша зон гэжэ сууда гаранхай. Манай хаа хаанахи нютаг голнуудаар бэлигтэй олон үльгэршэд арад зонойнгоо шэхэнэй шэмэг, сээжын баяр боложо ажаhуудаг. Сэлэнгэ, Хори, Нүхэд ба Ага, Сүхэ ба Алайрай үльгэршэд бүгэдэ арадтаа мэдээжэ болонхой.

1958 ондо эрдэмтэ Пурбэ Балданжапов Ононой аймагаар командировкодо ябахадаа, «Улаан Ималха» совхоздо хүрэhэн байгаа. Тиихэдэнь тэндэхи зон өөрынгөө үльгэршэ Тыхеев Галсан тухай дуулгаhан юм. П. Балданжапов нүхэр Тыхеевhээ «Үнэшэн сагаан ботогон», «Алтан сэндэл хаан», «Боронтуу мэргэн» гэхэ мэтэ хэдэн үльгэр магнитофондо буулгажа абаhан байха.

Иигэжэ Бурядай үшөө нэгэ бэлигтэй үльгэршын нэрэ эрдэмтэдэй дунда соностоо бэлэй.

— Арба хүрөөгүй, найма наhатай байхадам Бата ахамни намда үльгэр хөөрэжэ үгэдэг hэн. Би өөрөөшье ахаяа дахан үльгэр хэлэжэ hураа hэм,—гээд тэрэ өөр тухайдаа хөөрэнэ. Г. Тыхеев мүнөө дүшэн гурба наhатай, багаhаа хойшо түрэл нютаг Тариин үргэн элдин талаар адууhа мал адуулжа эмниг моридые ургалжа ябахадаа, нютагайнгаа үбгэдөөр үльгэр хэлсэдэг байгаа.

Энэ үльгэршын хэлэhэн үльгэрнүүд өөрынгөө удхын талаар ураггшаа hанаатай, хурса hайхан үгэтэй. Жэшээлэн хэлэбэл, «Үнэшэн сагаан ботогон» гэжэ үльгэрынь Эхэ орондоо, эхэ эсэгэдээ хүнэй дура сэдьхэлтэй ябахые магтаhан, үгытэй ядуу зониие хайрлаhан удха гаргана, баяд ба ноёдой хатуу шэрүүн зэбүүсэмэ аашые муушална. Баян ноёнтой танилсахадаа, сагаан ботогоной эхые зуун тэмээнэй газарша болгон бэлэг барижа, ботогые үнэшэрүүлбэ.

Тиигээд ботогон «эхынгээ алтан шара уурагые амасаагүйдөө гомодоноб, hарьhан хамарынь үнэсээгүйдөө гомодоноб» гэжэ эхээ бэдэрэн, зобоhон тулиhан, hүүлдэнь бэшэ тэмээнүүдэйнгээ туhаламжаар жаргалаа олоhон удхатай.

«Манай Онондо үльгэршэд, дуушад олон даа. Минiишье мэдэхэ юуб даа»,—гэжэ дарүу зантай Тыхеев нягтаар хөөрэнэ.

А. Дугар-Нимаев.

АЛТАЙН КАЙЧЫ-ҮЛЬГЭРШЭН

Нүхэр Калкин нэрэтэй солотой үльгэршэн юм. Урда Алтайн Улаган гэжэ тосхондо 1925 ондо түрэhэн байгаа. «Алтай-Бучый», «Маадай-Кара», «Очы-Бала», «Алтын Эрчэк» гэхэ мэтэ ехэ домогто үльгэрнүүдые эсэгэдээ заалгажа абахаhаа гадна, мүнөө үеын байдалда хабаатай hонин үльгэрнүүдые өөрөө зохёодог. Олон зохёолынь хэблэгдэжэ, ном болонхой. Арадуудай аман зохёол шэнжэлэгшэд, хэлэгшэдэй суглаан дээрэ Алексей Григорьевич «Алтай-Бучый» гэжэ үльгэрhээ багахан хэhэгые топшуур гэдэг хуураар хүгжэмлэн дуулажа үгэбэ.

«АЛТАЙ-БУЧЫЙ»

Сагаан тайгын
Самсаалта хормойдо,
Номгон далайн
Нэмжээ эрьедэ
Алдарта Алтай-Бучый
Ажа hууhан юм.
Алдар солонь олондо мэдээжэ,
Ашата хэрэгынь арадтаа элитэ.
Иимэ баатар үеhөө үедэ
Үбэлые үзэдэггүй үзэсхэлэн
Алтайда байдаг.
...Ан гүрөөл агналга—
Ажабайдалынь болоо hэн...
Алдарта Алтай-Бучый
Ан гүрөөлдөө гараба.
Очо-Чечен дүүхэйдээ,
Ехэ-Чечен эхэнэртээ
Иигэжэ захиба:
«Ээй-ээй, эхэнэрии!
Дуула, дуула, дүүхэймни!
Алтайгаа эрьехэм,
Жаран жалгые гаталхам,
Дэлхэйе дүүрэтэр ябахам,
Далан хадые дабахам,
Ан гүрөөлдэ гарахам,
Аянда мордохом, загаhа барихам.
Ши эхэнэрни,
Ши дүүхэймни!
Үнэтэ малаа харагты,
Үргэн арадаа захирагты!

Үнэшэн сагаан ботогон*)

Баян ноён хоёр байгаа hэн.
Баяниинь ноёндоо
Зуун сагаан тэмээ
Бэлэг үгэхэ байгаа hэн.
Зуун сагаан тэмээнhээ
Ганса сагаан тэмээнэй дутахада,
Эрэг сагаагша энгинэй
Шэрэг сагаан ботого
hая ботоголоод байхада
Эрэг сагаагша энгиие
Шэрэг сагаан ботогонhоонь hалгажа,
Зуун сагаан тэмээнэй
Түрүү болгон үгэбэ.
Мүнгэн буйлаар буйлалба.
Алтан бурантагаар бурантаглаба,
Хэдэн дабаа дабаса
Хэнхинээниинь дуулдаба,
Олон дабаа дабаса
Орилоониинь дуулдаба.
Эрэг сагаан энгинэй
Шэрэг сагаан ботогон
Гурбал хоноод тэнжэбэ.
Гурбал хоноод тэнжэхэдэнь
Һүрэг тэмээнэйнгээ хойноhоо
hэл-hэл шогшожо,
Бүлэг тэмээнэйнгээ хажууда
Бүн-бүн шогшожо,
Эжэл тэмээнэйнгээ дунда
Эжыхэнээ үгылжэ,
Үдэршье боло уйлажа,
Һүнишье боло буйлажа ябахадань...
Бага хара буурань
Бархирааень дуулахадаа асууба:
«Шэхэнэй шиир болоhон
Ши ямар амитан бии болобош?»
Асуухадань хэлэбэ:
«Эрэг сагаагша энгинэй
Шэрэг сагаан ботогонби.
Баян ноён хоёр
Барисаа танилсаа хэхэдээ
Баяниинь ноёндоо
Зуун сагаан тэмээ
Бэлэг үгэхэ болоо.
Зуун сагаан тэмээнhээ
Ганса тэмээнэй дутахада
Ганса минии эжые,
Эрэг сагаагша энгиие
Тэмээнэй түрүүдэ эльгээ hэн
Хэдэн хадын саанаhаа
Хэнхинээниинь дуулдаа hэн.
Олон хадын саанаhаа
Орилоониинь дуулдаа hэн.
Алтан шара уурагыень
Амсаагүйдөө гомодоном.
hарьhан хара хамарыень
Үнэдөө үгыдөө уйданаб.
Эжытэйгээ уулзаhайб гэжэ hананаб»...
Баруун урагшаа ябажа,
Баруун Бүлюутын зүүхэнээр,
Зүүн Бүлюутын барууханаар
Бүн-бүн шогшожо,
Буйр-буйр буйлажа ябахадань
Хэдэн дабаанай саанаhаа
Хэнхинээниинь дуулдажа,
Олон дабаанай саанаhаа
Орилоониинь дуулдаба, эхынь.
Эрэг сагаан эхэнь
Гурбан дабхар амбаараа
Дэлбэ түрээд ерэбэлтэй,
Ботогондоо хүрэжэ ерэбэлтэй.
Эхэ ботогон хоёр уулзаба.
Баруун нюдэнhөөнь
Баггүйхэн нёлбоhон гараба,
Зүүн нюдэнhөөнь
Зүгөөргүйхэн нёлбоhон гараба...
Тиигээд шэрэг сагаан ботогон
Тээлэг тэмээн боложо,
Эхэ нютагаа ерэхэдэнь
Бага хара буурань
Угтан абажа уулзаба,
Уулзахадаа хэлэжэ асууба...
Шэрэг сагаан ботогон
Асуухадань хэлэбэ:
«Баянай ганса хүбүүн
Минии үгэ дуулангүй
Зүүн хойто захын
Хорото айлда хүрэжэ,
Хэтэ наhанhаа хосороо.
Хаанай газарта баригдажа,
Хэдэн hара жэл болотороо,
Арга шадалаа дууhан барагдатараа
Аргамжада хатажа байтараа,
Ажалда дарагдажа ябатараа
Арай амиды мултаржа,
Эжэл hүрэгтөө ерэбэб» гэбэ.
Бага хара буурань хэлэбэ:
«Хаан эзэмнай хосороо hэн,
Гансахан хүбүүниинь гээгдэбэ.
Амархуу,
амари олохо,
hайн hууха
сагнай болобо гү?».

*Хуряангыгаар толилогдобо

Мүнхэрhэн хүнүүд, мүнхын уhан

(Тофалар арадай үльгэр)

Урдын урда сагта оршолонто дэлхэйе нэгэ хүн тойроhон юм гэхэ. Тэрэ хүн туурайта ангай ябаагүй, жэгүүртэ шубуунай гаталаагүй ехэ гэгшын намаг хараба.

Энэ намагай саада тээ ямар газар, ямар ан, шубууд байдаг юм ааб?—гээд үнөөхи хүмнай hонирхобо ха. Тиигээд гүйдэл дундаа намагай саада тээ hүрэшэбэ.

Хэмжээгүй үргэн намагай саада талада тэрэ хүн эмээлтэй туулайнуудые хараба. Тиигэн гэhээ тэдэниие унаад ябадаг мүнхэрhэн бишыхан хүнүүд газар дороhоо гаража ерэбэ гэхэ. Тэдэ мүнхэрөөшэд эндэхиин хүндэ иигэжэ хэлэбэ:

—Манай дайдада арьяата ан—булган бии болошобол. Мүнхэрhэн нэгэ хүнииемнай баряад, хоолойень бажуужархёо. Ангуушан хаяат? Алажа үгыт тэрэ булгые,—гэбэ.

Манай нютагай хүн агнууридa гарахадаа арьяатан булгыень алаад, мүнхэрhэн хүнүүдтэ асаржа үгэбэ ха. Тэдэнь баярлаhандаа бахардаад;

—Манда ехэл туhа хүргэбэш даа. Бидэ ехэ баясхалан хүргөөд, шамда мүнхын уhа асаржа үгэхэмнай. Нютагаа буса, тиигээд манииe хүлеэ,—гэбэ.

Ангуушан нютагаа бусажа ерээд, «мүнхэрhэн хүнүүд манда айлшаар ерэхэдээ, мүнхын уhа бултандамнай уулгахаяа асархань. Хамаг хүмнай мүнхэрхэ» гэжэ хамаг түрэлхидтөө хөөрэбэ.

Айлшадые хүлеэжэ байhан эхэнэрнүүдынь түлеэ хахалхаар газаашаа гараба ха. Тиихэдээ туулай эмээллэжэ унаhан бишыхан хүнүүдэй ерэжэ ябахые хараба гээшэ. Тэдэниие наадалhан янзатайгаар эзэлүүдгүй энеэлдэжэ:

—Харыт, харыт—хайшаа малтай юм! Яагаа заахан уладууд гээшэб! гэлдэбэ.

Мүнхэрhэн хүнүүд дураа гутаhандаа мүнхынгөө уhа хүнүүдтэ үгэхэгүй гэжэ шиидээд, тэрэ уhаяа модондо—хуша, хасуури, нарhанда сасажархиhан юм гэлэй. Тиигээд үргэн намагайнгаа саана, өөhэдынгөө нютаг бусашоо hэн ха.

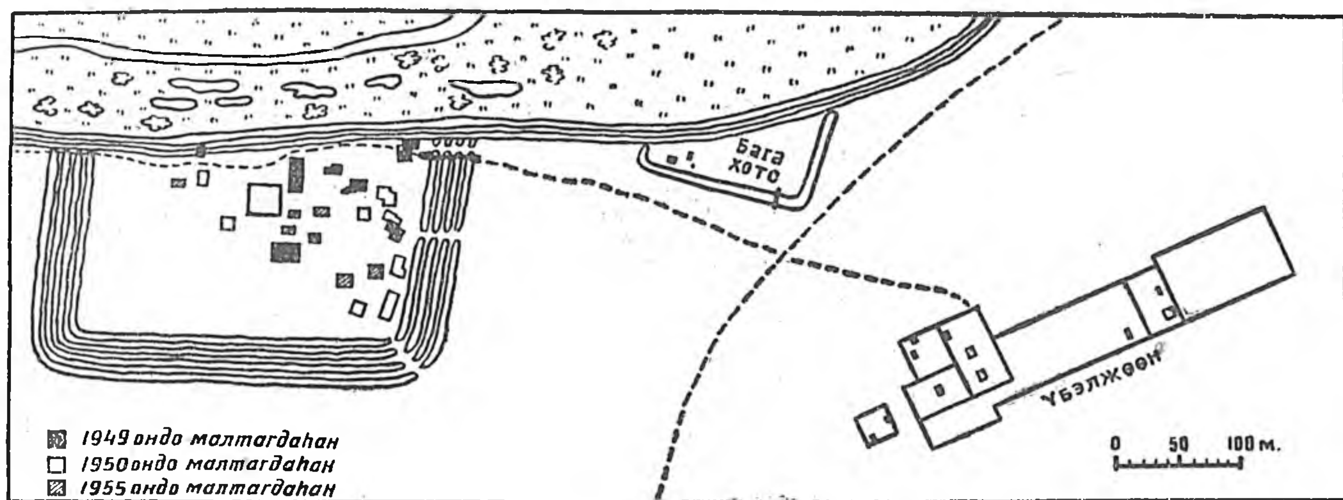
Тэрэ гэhэнhээ хойшо хуша, хасуури, нарhан модод мүнхэдөө ногоон байлаг болошоо. Тиигэжэ мүнхын уhанhаа мүнхэрөө гэлэй.

Н. Цыбенов ородhоо оршуулба.

Энэ хуудаhые Бурядай комплексно научно-шэнжэлэлгын институдай хүдэлмэрилэгшэ П. Балданжапов эмхидхэлсээ.

ЭЛДЭБ ҺОНИН

ХОСОРҺОН ХОТЫН НЮУСА

Элдэб саг үеын һонирхолтой намятнигууд Бурядай газар дайдада элбэг юм. Улан-Удэ хото шадар, Сэлэнгын баруун эрьедэ хэдэн жэлэй саана олдоһон гуннуудай эртэ урдын соёл болбосоролой памятник научна талаараа ехэ һонирхолтой юм. Хэдэн мянган жэлэй саада тээ Байгал шадар ажаһууһан гуннуудай байһан үгэншэг газарта элирүүлэгдэ.

Гуннуудай ажаһууһан газарые шэнжэлхын тула 1949 онһоо хойшо ехэ ажал хэгдэжэ байнхай. Профессор А. П. Окладниковай хүтэлбэрэөр ажалладаг, СССР-эй Наукануудай академиин дэргэдэхи материальна культурын түүхэ шэнжэлхэ институдай, СССР-эй Наукануудай академиин Сибирьтэхи отделениин Бурядай комплексно институдай экспедици хотын һууринс хэдэн газараар малтажа, һонирхолтой зүйлнүүдые олоһон байна. Малталгын худэлмэриие А. В. Давыдова ударидана.

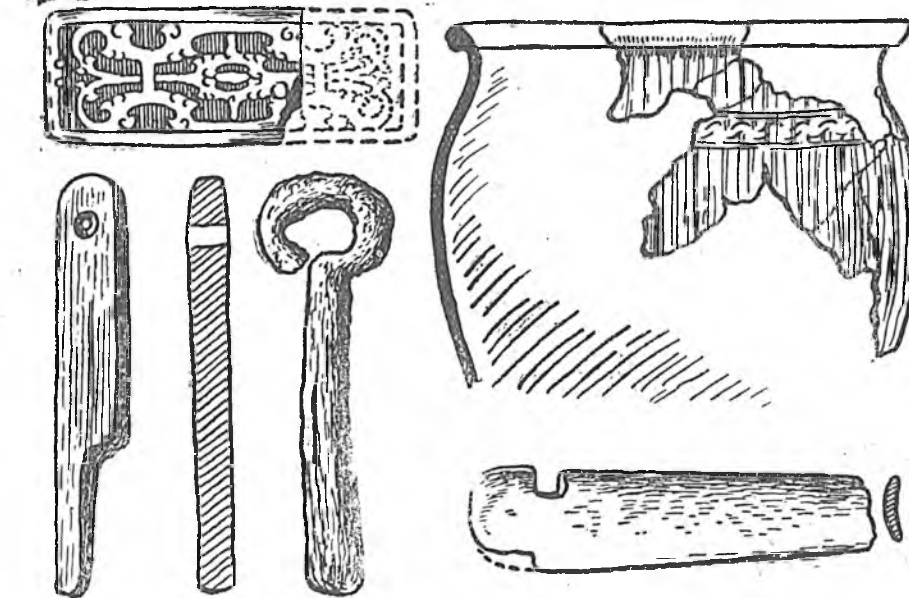
Хойшо, урагшаа гонзойһон энэ багахан город хамта дээрээ 72 мянган дүрбэлжэн метрын талмай эзэлдэг юм. Гуннуудай ажаһууха сагта тэрэ хото бүри үргэн байгаа. Харин хожомоорһоо Сэлэнгэ мүрэнэй уһанда абтаһаар нилээд бага болоһон байна.

Дүрбэн тээһээ шулуугаар хүреэлэгдэһэн гуннуудай хото соо олон жэжэ байра, хоёр томошог байра бии байгаа. Глзар малтажа шэнжэлһэнэй ашаар эртэ урдаа гуннуудай хайшан гэжэ гэр баридаг байһаниинь элирээ. Тэдэнэр гэр барихадаа 6×4 метрын талмайтай нүхэ малтаһанай һүүлээр дүрбэн үглуудань, мүн гол дундань модон баҺана зоогоол, шабараар хана хэдэг байба. Гэрэйнь зүүн урда углууда шулуугаар баригдаһан очаг бүхы гэрыень дулааслуулдаг байһан болоптой. Иимэрхүү очагууд («кан») Хитад, Корейдэ мүнөөшье хүрэтэр бии байдаг. Гэрэйнь хана юрын шабараар бодхоогдодог, үүдэниинь урда захаһаа гаргагдадаг байгаа. Гэрэйгээ оройе һургаагаар хэдэг байгаа ха гэжэ тухайлагдана. Олохон байрада үлэһэн модоной хөөгэй үлэгдэл дээрэһээ эндэ хэлэгдэһэн тухайламжые гэршэлнэ. Гуннуудай байранууд галай аюулһаа гэнтэ дүрэшөө гээшэ ха гэжэ бэсгаагдана. Юуб гэхэдэ, галда хүсэд шатаагүй модонууд байра соонь үлэһэн байна.

Байра соонь, заримдаа байрынь хажууда эдеэ хоол хэхэ нүхэн малтагдадаг байгаа. Гэрнүүдэй һууриида элдэб зэр зэбсэгүүд, шабараар, түмэрөөр хэһэн амһарта, гоёолтонууд олдоо. Тэдэнэрэй нэгэ зариманиинь бүтэн зандаа байба. Олдоһон шабар амһартануудай нэгэ зариман угаа томо хэмжүүртэй. Сыр, аарса хэдэг амһартануудынь нэгэ метр шахуу үндэртэй. Жэжэ амһартануудта эдеэ шанадаг, элдэб хоол хадагалдаг байгаа ха. Газдал адлирхуу сад амһарта ехэ һонирхолтой. Олдоһон зүйлнүүдэйнь дунда нооһо ээрэдэг ээрсэг, түмэрөөр, садаар хэгдэһэн амһартанууд, номо годлнин зэбэ, үнгэ бүриин шулуугаар бүтээгдэһэн гоёолто зүүдхэлнүүд, Хитадай гэрэл гэхэ мэтэ бии. Зэд, түмэр хэрэгсэлнүүдэй эндээ хэгдэдэг байһаниинь элирээ. Юуб гэхэдэ, кузница соохи хөөргын дэргэдэ зэдэй, түмэрэй үнэһэн үлэһэн байна.

Гуннуудай хотын эгээн ехэ байрада толгойлогчо байдаг байгаа ха гэжэ багсаагдана. Тэндэнь зарсанарай байра бии байһан янзатай. Эндэһээ олдоһон түмэр анзаһаар тухайлхада, гуннууд газар таряалан эрхилдэг байгаа ха. Газараа хэниинь элдүүрилдэг байгааб гэжэ тодорхойлхын аргагүй. Нэгэн гэбэл өөһэдөө, үгышье һаа, плендэ абтаһан хитадууд газарыень элдүүрилдэг байжа болоо.

Иволгын аймагай газар дээрэһээ олдоһон гуннуудай хото манай эрын урда тээхи 3-дахи зуун жэлдэ байгуулагдаһан болоптой. Бүхы гуннуудые нэгэдүүлһэн, Байгалай урдуурхи тала дайдын зонуудые мэдэлдээ абаһан гуннуудай вождь Модэ гэгшын байха үедэ (манай

эрын урда тээхи 209—175 онуудта) энэ хото бодхоогдоо гэжэ тухайлагдана.

Эртэ урда сагта Сэлэнгэ мүрэнэй эрьеэр динлинүүд ажаһуудаг байһан юм. Тэдэнэрэй нэгэ зариманиинь гуннууд мэдэлдэ абаад, нүгөө заримыень Байгалай саада захаруу (мүнөөнэй Эрхүүгэй область руу) намнаһан байгаа гэжэ Хитадай түүхэнһээ элирээ.

Хосорһон хотодо олдоһон баялиг зүйлнүүд гуннуудай ямар соёлтой байһыень гэршэлэн харуулхаһаа гадна, бурядай хаанаһаа бии болоһон тухай асуудалые шиидхэхэдэ туһалха байна. Гуннууд эртэ урдын монгол яһатантай адлирхуу хэлэтэй байгаа гээшэ ха гэжэ тухайлагдана. Жэшээнь, Японой эрдэмтэ Сиратори гэгшын шэнжэлһэнэй ёһоор, гуннуудай хэлэдэг үгэнүүдэй гурбаһай нэгэ хубинь монгол болоно. Гуннуудай вождьнор, тэдэнэрэй хүбүүд сэбэр монгол нэрэнүүдтэй. Элитэ советскэ антрополог Г. Ф. Дебец гэгшын шэнжэлһэнэй ёһоор, гуннуудай хэбэр, бэеынь түхэл монголнууд, бурядуудта адлирхуу тэнгээ.

Гуннуудай эртэ урдын соёл үлэгдэл түүхэ хэлэхэ зуураа, энэ гайхамшаг памятнигые хамгаалха шухала гэһэн һанамжаа хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Бүтэн шахуу үлэһэн байрануудай үлэгдэлнүүдые бүтэн байлгахын тулада һуури дээрэнь юрын гэр, сарайнуудые бариха шухала. Тиигэбэл, тэрэ байрануудынь хура бороодо угаагдажа, гэмтэхэгүй һэн.

Г. Румянцев, комплексно институдай научна хүдэлмэрилэгшэ.
Д. Дамбаевай зураг.

Зураг дээрэ: (дээрэһээ доошоо) 1. Хосорһон хотын һуури. 2. Гуннуудай хэрэглэдэг зэр зэмсэг, гоёолтонууд.

ЗАМБУУЛИНИИЕ ДОБТОЛХООР ЗЭЬЭГШЭД

Зураг дээрэ (зүүн гарһаа): зэлжээтэ туршалгын хэгдэхэдэ, туршагшын бэе махабадай ажабайдал хүдэлныетааруулһан тэмдэглэлые туршалга хэһэн Г. Т. Михайлов ахалагша лаборант З. А. Арапова, научна хүдэлмэрилэгшэд В. А. Смирнов, А. В. Еремин гэгшэд шэнжэлэн хаража байна.

ТАСС-эй фотохроникэ.

Үнэтэ шүүбэридэ тудана

Эдэ үдэрнүүдтэ Улан-Удын нөөсэлгын кассануудта хүн зон олоороо сугларна. Тэдэнэрэй олонхинь лотерейнгоо биледүүдые шалгажа, үнэтэ зүйлнүүдые шүүнэ.

Энэ жэл дүрбэдэхеэ гараһан лотерейн тиражай наадагдаһанай һүүлээр городой 301-дэхи ехэ кассада олон хүн ерэжэ, үнэтэ шүүбэритэй билетүүдые һарбайһан байна. Шүүбэритэ таблицын ерэһэн түрүүшын үдэр Дорстрой конторын хүдэлмэрилэгшэ Брыков нөөсэлгын кассада ерэжэ, үнэтэ шүүбэритэй билет дамжуулаа. Тэрэ билетынь эрэ хүнэй велосипед шүүһэн байба. Ленинэй орденто паровозо-вагонно заводой хүдэлмэрилэгшэн Шерстюк хромка-гармонь шүүбэ. КПСС-эй райкомой счетовод Рандина ковер шүүгээ.

Эхэнэрэй зүүдэг «Заря» гэжэ часы, радиограммофон, «Смена-2» гэжэ фотоаппарат гэхэ мэтэ үнэтэ зүйлнүүдые олон хүн шүүгээ.

Н. Петров.

„МОСКВИЧ" МАШИНА ШҮҮБЭ

Аймагай гол тосхон болохо Мухаршэбэрэй ехэ кассада уржадэр үглөөгүүр хүн зон олоороо суглараа. Тэдэнэр лотерейн зэлжээтэ тиражай билетүүдые шалгахаяа ерэһэн байба.

Билетүүдэй шүүбэреэр мүнгэ түлэжэ байһан кассын сонходо нэгэ эхэнэрэй билетэд һарбайхадань тэндэ байгшад булта шаг шууяатай боложо, тэрэ эхэнэрые үнэн зурхэнһөө амаршалба. 91156 гэһэн серитэй, 117-дохи номерой лотерейн билетэдэ «Москвич» машина шүүһэн тэрэ эхэнэр Хонхолойн дунда һургуулида багшаар хүдэлдэг юм. Любовь Михайловна Зименковагай худалдан абһан 4 билетэйнь хоёрынь шүүбэридэ тудаа. Нэгэ билетдээрээ «Москвич» гэжэ шэнэ маркын машина шүүхэ зол хубитай байба.

Мүн энэ аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой комбайнер Сергей Оленников 1705 түхэриггэй баян, Барай сельпогой бухгалтер Балдан-Доржо Хандажапов, «Победа» колхозой гэшүүн Мария Смирнова гэгшэд мүн лэ үнэтэ зүйлнүүдые шүүгээ.

Т. Гармаев, манай корр.

ШАТАР

Эхэнэр шатаршадай мүрысөөн

Бурядай АССР-эй эхэнэр шатаршадай дунда түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Улан-Удэ городто 12 үдэрэй турша соо үргэлжэлһэн байна.

Энэ мүрысөөндэ 14 эхэнэр шатаршад хабаадалсаа. Тэдэнэрэй дунда республикын чемпион, нэгэдэхи разрядай шатаршад Л. Гармаева, Л. Игумнова, Н. Бадмацыренова, хоёрдохи разрядай шатаршад—Ванчикова (Хори), Улымжиева («Буревестник» гэжэ һайн дуранай спортивна бүлгэм) гэгшэд бии.

Республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ шатаршан Гармаева зургаадахи уулзалгын үедэ Игумноватай наадаад, долоодохи уулзалганда Э. Улымжиеватай тэнсээ.

Улан-Удын 3-дахи дунда һургуулиин 10-дахи классай һурагша Л. Игумнова шанга тулалдаанай һүүлээр нэгэдэхи һуури эзэлжэ, республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. 15 очкоһоо 14 очкотой болоһон Л. Игумнова 3-дахи, 11-дэхи уулзалгандаа Н. Бадмацыреноватай, удаань Ванчиковатай тэнсэһэн байна.

Мүрысөөндэ хабаадалсаһан Э. Улымжиева гурбадахи һуури эзэлжэ аргатай байбашье, 9-дэхи уулзалгандаа Бадмацыреновада шүүгдэжэ, 11-дэхи уулзалгандаа Коноваловатай тэнсэхэ баатай болоо. Удаань Лобсановатай тэнсээд, 15-дахи уулзалгандаа Козулинада шүүгдээ.

Һүүлшын уулзалгын үедэ Крахмалевас шүүһэн Бадмацыренова 11,5 очкотой боложо, 3-дахи һуури эзэлһэн байна. Э. Улымжиева 4-дэхи (10,5 очкотой), Ванчикова («Урожай» гэжэ һайн дуранай спортивна бүлгэм)—5-дахи, 14-тэй Евгения Коновалова (9,5 очкотой) —6-дахи һуури эзэлээ. Энэ эдир залуу шатаршан түс мүрысөөндэ мүү бэшээр наадажа, спортивна хоёрдохи разрядтай болоһон байна.

ЭНЭЭНИИЕ МЭДЭХЭ ГҮТ?

Тэб тэбхэр эшэтэй модод дэлхэй дээрэ гансахан лэ газарта—Панамын каналһаа хойгуур хэдэн модонуудай хараанда ургадаг юм. Иимэ модой голынһье тэбхэр үетэйгөөр ургаһан байдаг. Тэбхэр модоной ноусые тайлбарилхын тула хэдэн залуу модод Флоридын университедэй паркда (США) һуулгагда.

(«Вокруг света» журналһаа абтаба).

Сильнэн саанаһаа

ДРВ-гэй Национальна суглаанай сесси нээгдэбэ

ХАНОЙ, декабрийн 18. (ТАСС). Вьетнамай Демократическа Республикын Национальна суглаанай 11-дэхи сесси мүнөөдэр эндэ нээгдэбэ гэжэ Вьетнамай информационно агентство мэдээсэнэ.

Вьетнамай Демократическа Республикын шэнэ конституциин проект тухай ДРВ-гэй президент Хо Ши Мин заседани дээрэ элидхэл хээ.

ДРВ-гэй Национальна суглаанай саг үргэлжын комитедэй хүдэлмэри тухай тоосоое депутадууд мүн лэ шагнаба. Энэ асуудалаар түс комитедэй түрүүлэгшэ Тон Дык Тханг элидхэл хээ.

Национальна суглаанай 11-дэхи сесси ДРВ-гэй шэнэ конституциин проектые, һунгуулиин хуулине, бүлэ болон гэрлэлгэ тухай хуулине зүбшэн хэлсэжэ, баталан абаха, тэрэшэлэн правительствын хүдэлмэри тухай элидхэл шагнагдаха.

Кубын арадай-социалистическэ партиин мэдүүлгэ

НЬЮ-ЙОРК, декабрийн 18. (ТАСС). Кубын «Нотисиас де ой» гэжэ газетэ Кубын арадай-социалистическэ партиин национальна комитедэй гүйсэдхэхэ бюрогой мэдүүлгые «Венесуэла ба Куба» гэһэн гаршагтайгаар толилоо.

Мэдүүлгэ соо ингэжэ онсолон тэмдэглэгдэнэ. Венесуэла болон Кубада арадта харша засаг түрэ дахяад һэргээхэ эрмэлзэлдэг харгис хүсэнүүдэй зүгһөө эдэ оронуудта доболдохо хэхэ аюул мүнөө тохёолдоод байна.

Иимэ оршон байдалай тохёолдоод байхада, Куба Венесуэла хоёр мүнөө нэгэн адли зоригтотой. Алишье орондо арадай өөрыгөө тодорхойлхо эрхые хамгаалха шухала. Национальна хүсэд бэеэ даанхай байха эрхые эдэ оронуудта хамгаалха хэрэгтэй. Латиин Америкын ерээдүй, тэрэнэй бэеэ даанхай байха, экономикоёо хүгжөөхэ, өөһэдынгөө баялигые ашаглаха, аграрна реформо хэхэ эрхэ алишье орон дотор хамгаалагдаха ёһотой гэжэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Куба Венесуэла хоёр бэе бэедээ талархалсадаг байна. Кубын арадай-социалистическэ партиин национальна комитедэй гүйсэдхэхэ бюро Куба Венесуэла хоёрой һанал нэгэдэлгэ бэхижүүлхые урилжа зууран, хэрбээ гүрэнэй урбалта хэхэ зэбсэгтэ доболдохо хэхэ аюулай Венесуэлада тохёолдоо байгаа гээшэ һаань, Куба тэрэнэй талада байлсаха гэжэ мэдүүлнэ гээд, мэдүүлгэ соо заагдаһан байна.

Хэн нэгэнэй Кубын бэеэ даанхай байдалда халдан орохые һэдэбэл, армиин зүгһөө, мүн Венесуэлын болон бүхы Латиин Америкын зүгһөө талархагдаһаг. Кубын арадай бултанайнь зүгһөө эсэргүүсэлтэ үзэхэ гэжэ гүйсэдхэхэ бюрогой мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Советскэ судналнууд Япон оробо

ПХЕНЬЯН, декабрийн 18. (ТАСС). Пхеньянай радиогой мэдээсэһэнэй ёһоор, советскэ хоёр судна Ниигата орохоёо Чхончжинһээ мүнөөдэр үдын урда тээ гараа. Японоо байһан корейцүүдэй хоёрдохи бүлэгые эдэ суднанууд КНДР-тэ асарха юм.

Макмиллан Парижда ерэбэ

ПАРИЖ, декабрийн 18. (ТАСС). Баруун оронуудай правительствонуудые толгойлогшонорой зублөөндэ хабаадахын тулада Англиин премьер-министр Макмиллан мүнөөдэр Парижда ерээ.

Зублөөн үглөөдэр нээгдэхэ юм.

Президент Эйзенхауэр Тулондо ерэбэ

ПАРИЖ, декабрийн 18. (ТАСС). Франс Пресс агентствын Тулонһоо мэдээсэһэнэй ёһоор, Америкын «Де-Мойн» гэжэ крейсерээр Холбоото Штадуудай президент Д. Эйзенхауэр Тунисһаа эндэ ерээ.

Аденауэр Парижда ерэбэ

ПАРИЖ, декабрийн 18. (ТАСС). ФРГ-гэй канцлер Аденауэр баруун гүрэнүүдэй правительствонуудые толгойлогшонорой зублөөндэ хабаадахаяа мүнөөдэр Парижда баа.

ФРГ уһан доогуур ябадаг флот байгууна

ЛОНДОН, декабрийн 18. (ТАСС). Боннско засагаархид далайн-сэрэгэй уһан доогуур ябадаг флодые һэргээхэ байна. «Ди Вельт» газетэ ингэжэ мэдээсэнэ. Баруун Германиин далайн-сэрэгэй флодой уһан доогуур ябадаг онгосонуудай тоо Кильдэ «нилээд олон болгодохо» гэжэ «обороны» асуудалнуудые эрхилдэг бундестагай депутат Штольтенберг боннско парламентын бюджетнэ комиссиин заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлһэн байха юм.

«Зюддейче цейтунг» гэжэ газетын мэдээнүүдэй ёһоор, түд бүридөө 350 тонно шэгнүүртэй уһан доогуур ябадаг 12 онгосо, түд бүридөө 100 тонно шэгнүүртэй гурбан иимэ онгосо Баруун Германиин верфьнүүдтэ мүнөө баригдажа байнхай. Баруун Германиин уһан доогуур ябадаг флодто хүдэлхэ хүдэлмэрилэгшэд олоор бэлэдхэгдэнэ гэжэ газетэ мэдээсэнэ.

Америка Югославида шэнэ урьһаламжа үгэхэ болоо

БЕЛГРАД, декабрийн 18. (ТАСС). «Требишница» гэжэ гидроэлектростанцида хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдые оложо абахын тулада Югославида 15 миллион доллар хэмжээтэй урьһаламжа үгэхэ тухай хэлсээн Югославиин правительствын болон Америкын экономическа хүгжэлтын фондын хоорондо үсэгэлдэр Вашингтондо баталагдаа гэжэ Югославиин хэблэл мэдээсэнэ. Энэ урьһаламжа жэл бүриин 3,5 процент түрсэтэй байха тиигээд 25 жэлэй турша соо һуbарюулжа бусаагдаха байна.

Энэ хадаа 1959 ондо Югославида Америкын үгэһэн дүрбэдэхи урьһаламжа болоно. Эдэ дүрбэн урьһаламжа хамтадаа 51500 мянган долларой болоно байна.

Атомай хүсэ хэрэглэхэ тухай хуулиие Боннско бундестаг һайшааба

БОНН, декабрийн 18. (ТАСС). Атомай хүсэ хэрэглэхэ тухай хуулиие боннско бундестаг (Баруун Германиин парламентын дээдэ палата) мүнөөдэр һайшаагаа. Энэ хуулиие бундестаг урда тээнь мүн лэ һайшааһан байгаа. Атомай хүсые «амгалан ажалда хэрэглэхэ» гуримые энэ хуули тодорхойлһон байна.

Баталан абтаһан энэ хуули Баруун Германида атомай промышленность хүгжөөхэ, саашадаа ядерна зэбсэг бүтээдэг болохо үүдэнэ баримта боложо үгэнэ гэжэ эндэ заагдана.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, зам. редактора—32-74. отв. секретаря—27-37. отделов: партийной жизни—34-05, сельского хозяйства и советского строительства—47-59, промышленности и транспорта, пропаганды, информации—35-14, культуры—24-74, писем и рабселькоров—40-49. отдел переводов. корректорская—35-95. бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16-78.

Н01225. г. Улан-Удэ, Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 5136.